

Kína és Oroszország kapcsolatai válságok idején: A neoklasszikus realista magyarázat

*Alexander Koroljov*¹

Politika és nemzetközi kapcsolatok előadója
School of Social Sciences, Faculty of Arts and Social Sciences,
University of New South Wales, Sydney, NSW 2052,
Ausztrália.
E-mail: a.korolev@unsw.edu.au; Tel.: +61 2 9385 1384

Vladimir Portyakov

Professzor és igazgatóhelyettes
Távol-keleti Intézet, Orosz Tudományos Akadémia, cím: 32,
Nakhimovsky Av., Moscow, 117997, Russia.
E-mail: portyakov@ifes-ras.ru Tel.: +7 (499) 129
0866

Ez egy nyomtatás előtti változat. A végleges kiadvány a Lynne Rienner kiadótól szerezhető be a következő címen: <http://journals.rienner.com/doi/abs/10.5555/0258-9184-42.3.411?code=lrpi-site>.

A cikk idézése: Alekszandr Koroljov és Vlagyimir Portyakov, "A kínai-orosz kapcsolatok válság idején: A kínai-orosz kapcsolatok válság idején: *Asian Perspective*, Vol. 42, No. 3 (July-September 2018), pp. 411-437.

Összefoglalva:

Bár hivatalosan nem szövetségesek, Kína és Oroszország folyamatosan növelte stratégiai együttműködését. Az egymás stratégiai érdekeltségi területein jelentkező válságok és feszültségek azonban továbbra is megnehezítik az egyes országok egymáshoz és a nemzetközi közösség többi részéhez fűződő kapcsolatait. Ez a tanulmány megvizsgálja Kína reakcióját a posztszovjet térségben kialakult nagyobb válságokra (a 2008-as kaukázusi válság és a 2014-es ukrán válság), valamint Oroszország reakcióit a dél-kínai-tengeri vitára, és rámutat, hogy számos hasonlóságot mutatnak. A reakcióminták magyarázatához és a kortárs kínai-orosz kapcsolatok természetének jobb megértéséhez ez a tanulmány egy neoklasszikus realista keretrendszer alkalmaz, amely segít felmérni mind a rendszerszintű, mind az egységszintű tényezők hatását a nagyhatalmak viselkedésére. Az értékelés azt mutatja, hogy a megfigyelt viselkedésmintázat a különböző szintek különböző irányokba egyidejűleg ható ok-okozati erőinek eredménye.

¹ Levelező szerző

1

Bevezetés

A kínai-orosz kapcsolatok a hidegháború vége óta folyamatosan fejlődtek, és nemrégiben elérték a hivatalosan "az egyenlőség, a kölcsönös bizalom, a kölcsönös támogatás, a közös jólét és a hosszú távú barátság átfogó stratégiai partnerségének" nevezett szintet (Kínai Népköztársaság Szlovéniai Nagykövetsége 2016). Ugyanakkor a két ország egyre nagyobb magabiztosságot mutat külső viselkedésében, és egyre feszültebb nemzetközi helyzetekkel szembesül, amelyek próbára teszik "barátságukat". A legkiemelkedőbb, ebből a szempontból legmarkánsabb kérdések Oroszország és Kína stratégiai érdekeltségi területein történtek. Így a 2008-as kaukázusi válságban és a 2014-es ukrajnai válságban tanúsított orosz magatartás politikai következményei messze túlmutattak a tényleges konfliktusok régióján, és a hidegháború korszakával vetekedő kölcsönös ellentétet generáltak Oroszország és a Nyugat között. A Dél-kínai-tenger (SCS) területi vitájának Kína általi kezelése és az ezt követő, a Fülöp-szigetek javára 2016 júliusában hozott hágai bírósági ítélet viszont tovább súlyosbította a délkelet-ázsiai régió geopolitikai összetettségét, és spekulációkat váltott ki. a Kína és az Egyesült Államok közötti közvetlen katonai összecsapás veszélyéről (Auslin 2015; Steward és Brunnstrom 2015). Mind Kína, mind Oroszország viszonylagos diplomáciai elszigeteltségben találta magát, mivel nagyon kevés ország, ha egyáltalán támogatta viselkedésüket.

Ebben az összefüggésben Kína és Oroszország meglehetősen ambivalens magatartást tanúsított egymás viselkedésével szemben. Ami Oroszország grúziai és ukrajnai politikáját illeti, Kína soha nem bírálta nyíltan Oroszországot, és nem foglalt határozottan oroszellenes álláspontot, ami éles ellentétben áll az amerikai és európai vezetők reakcióival. Kína azonban nem igazodott Oroszországhoz, és nem is támogatta nyíltan Oroszországot. Ugyanez az ambivalencia jellemzi Oroszország reakcióját a Peking számára döntő fontosságú kérdésre - a Dél-kínai-tengeri (SCS) vitára. Az Egyesült Államokkal ellentétben Oroszország soha nem kérdőjelezte meg nyilvánosan Kína "kilencenes sávvonalának" legitimitását, ugyanakkor Oroszország soha nem támogatta nyíltan Kína viselkedését vagy álláspontját a vitatott területekkel kapcsolatban. Hasonlóan ahhoz, hogy Kína vonakodott Oroszország oldalára állni a "posztszovjet térség" tekintetében, Moszkva sem volt hajlandó politikai tőkét Peking támogatására fordítani Délkelet-Ázsiában.

Ez a reakciómintázat nem olyasmi, amit két olyan stratégiai partnertől várnánk, akik "kölcsönös támogatást ígérnek egymásnak az egymás alapvető érdekeivel kapcsolatos kérdésekben" (Oroszország elnöke 2008a), és akik azt állítják, hogy álláspontjuk a legtöbb nemzetközi kérdésben "hasonló vagy azonos" (Portyakov 2015, 143). Melyek azok a főbb tényezők, amelyek Kína és Oroszország egymás válságaira adott reakcióit alakítják? Miért nem csatlakozott Kína a Nyugathoz Oroszország Grúziával és Ukrajnával kapcsolatos

intézkedéseire adott válaszában? Oroszország miért nem tette ugyanezt

2

az SCS-vita tekintetében? Viszont miért nem támogatta Kína és Oroszország egyértelműen egymást a válságok idején? Felismerhető-e közös minta a két ország reakcióiban?

E kérdések megválaszolása több okból is fontos. Először is, segíthet megérteni a kortárs kínai-orsz. kapcsolatokat helyzetét, amelyről a meglévő szakirodalomban eddig nem sikerült konszenzusra jutni, ahogyan azt az olyan címek is érzékeltetik, mint "Közeledés vagy rivalizálás?". (Garnett 2000) vagy "Rivalizálás vagy partnerség?". (Bedeski és Swanström 2012), és látható a kapcsolódó tanulmányokban is, amelyek a Kína-Oroszország partnerség tartósságát kétségbe vonóakra (Lo 2009; Menon 2009; Brenton 2013; Swanström 2014; Wilson 2016) és azokra oszlanak, akik szerint a partnerségnek erős alapjai vannak, vagy legalábbis a meglévő kétoldalú akadályok nem leküzdhetetlenek (Wilkins 2008; Ambrosio 2017; Kaczmarek 2017; Odgaard 2017; Wishnick 2017). Másodszor, Kína és Oroszország reakcióinak megértése segíthet elképzelni, hogy a két ország további geopolitikai felemelkedésének milyen korlátai lehetnek. Mivel a Nyugat valószínűleg ellenáll bármelyik ország geopolitikai projektjének, vagy akár szankciókkal is megbünteti őket (mint Oroszország esetében), a kölcsönös kínai-orsz. támogatás (vagy annak hiánya) előre meghatározhatja, hogy meddig mehetnek el a két ország geopolitikai ambíciói. Harmadszor, tekintettel arra, hogy Oroszország és Kína jelentős szerepet játszanak egymás felemelkedésében (Kína Oroszországban - a gazdasági együttműködés kiterjesztésével a szankciók idején -, Oroszország pedig Kínában - azáltal, hogy a nagyon szükséges energiaforrások, különösen a földgáz, és a PLA modernizációjához szükséges kulcsfontosságú katonai technológiák forrása) és a nemzetközi szinten való pozicionálásában, az egymás kritikusan fontos eseményeire adott kölcsönös reakcióik megértése betekintést nyújthat abba, hogy valójában mennyire állnak közel egymáshoz, és mennyire valószínű, hogy közös kihívást alkotnak az amerikai hegemóniával szemben.

Ez a cikk rámutat, hogy hasonlóságok vannak Kína reakciója között a posztszovjet térség válságaira - mind a 2008-as orosz-grúz háborúra, mind a 2014-es ukrán válságra -, valamint Oroszország reakciója között az SCS-vita kapcsán. Az azonosított reakcióminták magyarázatára egy neoklasszikus realista keretrendszer alkalmaz, amely rendszerszintű és egységszintű ok-okozati változókat kombinál. A cikk legfőbb értéke, hogy rávilágít a kínai-orsz. kapcsolatokat összetettségére válságok idején, miközben a két ország válságokra adott reakcióit egymás stratégiai érdekeltségi területein alapozza meg a nemzetközi kapcsolatelméletében. Miközben mind a kaukázusi, mind az ukrán válság a címlapokra került, ritkák a kísérletek arra, hogy módszeresen konceptualizálják és magyarázzák Kína reakcióját ezekre a válságokra.¹ Ugyanez vonatkozik Oroszországnak az SCS-vitára adott reakciójára is. A ritka kommentárral szolgáló publikációk között (Mu 2014; Wishnick 2016) nehéz olyan elméletileg megalapozott elemzéseket találni ezekről a kérdésekről, amelyek rendszerezett

megértéséhez, és segít azonosítani a fontos, nem ad hoc ok-okozati tényezőket, amelyeket figyelembe kell venni a kérdés jobb kezelése érdekében. Jelen cikk ezt a hiányt próbálja pótolni.

A tanulmány a következőképpen halad. Az első részben áttekintjük a neoklasszikus realizmus alaptételeit, és kidolgozunk egy neoklasszikus realista keretrendszert, amely segít megmagyarázni Kína és Oroszország ambivalens reakcióit. A második szakasz meghatározza az elemzés függő változóját - Kína és Oroszország hivatalos reakcióját az egymás kiemelt geopolitikai környezetében kialakult válságokra. A harmadik szakasz a nemzetközi rendszer (a független változó) hatását vizsgálja Oroszország és Kína politikájának kialakulására, valamint azt, hogy ezt hogyan törik meg és hogyan ellensúlyozzák az egyes országok egységszintű körülményei (a beavatkozó változó). Bemutatjuk, hogy a vizsgált esetekben a különböző szintű változók olyan ellenhatású ösztönzőket hoztak létre, amelyek egyidejűleg különböző irányokba húzták az egyes országokat, és kétértelműséget okoztak külpolitikai álláspontjukban. A negyedik fejezet a cikk megállapításainak áttekintésével zárul, és a kínai-orosz kapcsolatok jövőbeli pályáját tárgyalja. Az elemzés során mind kínai, mind orosz forrásokra támaszkodunk, beleértve kiadványokat, hivatalos dokumentumokat és médiajelentéseket.

1. Elemzési keret: Neoklasszikus realizmus

A jelen eset magyarázatára alkalmas keretrendszer esetében a neoklasszikus realizmusra hivatkozunk (Ross 1998; Ripsman, Taliaferro, Lobell 2016). A strukturális realizmus - szűkszavúsága és monokausalitása miatt - nem képes, és nem is állítja, hogy megmagyarázza a konkrét külpolitikai epizódokat.

A konstruktivista elméletek viszont azt jósolják, hogy a posztszovjet Oroszország továbbra is nagyobb jelentőséget tulajdonít az EU-val való kapcsolatának, amelyet "Európa" megtestesítőjének tekintenek, és amelytől Oroszország a "nyugati" normákhoz ragaszkodó államként való elismerést keresi (Splidsboel-Hansen 2002). Oroszország azonban feltűnő dacot tanúsított az EU-val szemben, ami alapvető nézeteltérésekhez és a "szankciók háborújához" vezetett, így Oroszország és a Nyugat között még csak nyomokban sincs egyetértés. Ezzel szemben a neoklasszikus realizmus képes kombinálni a különböző szintekről származó változókat, amelyek ok-okozati szempontból különböző irányokba tolódhatnak, és ezért különösen ígéretes az olyan ambivalens viselkedésminták kezelésére, mint amilyenek az alább leírtak.

A neoklasszikus realizmus legfontosabb magyarázó célpontja az államok tényleges külpolitikai magatartása. A neoklasszikus realizmus megegyezik a strukturális realizmussal abban, hogy az anarchikus nemzetközi rendszert tekinti elsődleges független változónak, amely meghatározza az államok viselkedésének kontextusát és általános paramétereit (Waltz

1979). A neoklasszikus realizmus azonban hozzátesz egy kritikus réteget az egység (állam)-szintű beavatkozó változókból, amelyek a paraméterek közé esnek a

nemzetközi rendszer és az államok tényleges külpolitikája között, és módosítja az előbbinek az utóbbira gyakorolt hatását (Rose 1998; Schweller 2004). A neoklasszikus realizmus hangsúlyozza, hogy "egy ország külpolitikájának hatókörét és ambícióit mindenekelőtt a nemzetközi rendszerben elfoglalt helye és különösen a relatív anyagi hatalmi képességei határozzák meg", ugyanakkor "az ilyen hatalmi képességeknek a külpolitikára gyakorolt hatása közvetett és összetett, mivel a rendszerszintű nyomást az egység szintjén beavatkozó változókon keresztül kell lefordítani" (Rose 1998, 146). A neoklasszikus realisták nem tartják tévesnek a hagyományos neorealista modellt, de elégtelennek tartják az adott külpolitikai magatartás magyarázatára (Rose 1998, 165).

A neoklasszikus realista elemzés egy strukturális alapvonal meghatározásával kezdődik (Ripsman, Taliaferro, Lobell 2016, 114-117), amelyet a fennálló rendszerszintű körülmények alapján elvárt ideális viselkedésmintaként értelmezünk, majd leereszkedünk a szubrendszeri szintre, hogy megkeressük azokat az akadályokat, amelyek az alapvonal torzításáért felelősek.

A neoklasszikus realizmus nem írja elő szigorúan az egységszintű változók meghatározott csoportjait, amelyeket az egyedi esetek vizsgálatakor figyelembe kell venni. Nem határozza meg előre e változók hatásának mértékét és irányát sem. Ilyen változók lehetnek az államok különböző belpolitikai jellemzői, valamint az államok geopolitikai jellemzői vagy a közeli geopolitikai környezetben fennálló körülmények, amelyek túlmutatnak a belpolitika területén, de nem kapcsolódnak közvetlenül a nemzetközi rendszeren belüli polaritás mintázatához. Az egységszintű tényezők bármilyen formában erősíthetik vagy gyengíthetik a rendszerszintű erők befolyását az államok viselkedésére, és az általuk generált torzítás ereje változó lehet (Rose 1998, 147; Taliaferro, Lobell, Ripsman 2009, 4).

A neoklasszikus realista keretrendszer különösen fontos a jelen ügy elemzéséhez. Kína és Oroszország egyaránt a nemzetközi rendszerben strukturális pozícióval rendelkező nagyhatalmak (valójában a rendszer építőkövei), ami indokolja a rendszerszintű változók bevonását kapcsolataik elemzésébe. Ugyanakkor mindkettőnek összetett határai és közvetlen geopolitikai környezete van, amely - bár nem a rendszerszintű nyomás eredménye - nagy szerepet játszik külpolitikai megfontolásaikban. A rendszerszintű és nem rendszerszintű változóknak ez a kombinációja indokolja a neoklasszikus realista keretrendszerek relevanciáját, mivel bármelyik szint külön-külön történő vizsgálata - ahogyan azt az alternatív magyarázatok sugallnák - nem lenne elegendő.

Kína és Oroszország reakcióinak magyarázatához megvizsgáljuk, hogy a Kína és Oroszország közötti szorosabb közeledés rendszerszintű nyomását hogyan ellensúlyozták a két ország belső körülményeiből fakadó közvetlen geoökonómiai és geopolitikai megfontolások. Amint azt az alábbiakban bemutatjuk, a nemzetközi rendszer hatalmi

konfigurációját tekintve, az egyik

5

egymást.

vagy csatlakozott a Nyugat kritikájához. Némi eltéréssel Kína és Oroszország egy olyan reakciómintát követett, amelyet több, látszólag egymásnak ellentmondó alapelv szabályozott, mint például az egymás közötti kapcsolatok megromlásának elkerülése a körülményektől függetlenül, a konfliktus/vitás békés rendezésének szorgalmazása, a területi követelések legitimitására vonatkozó kifejezett álláspontok megfogalmazásának elkerülése, a régió kívüli nemzetek beavatkozásának ellenzése, valamint a lehető legerősebb kapcsolatok fenntartására való törekvés egymással és a másik fél riválisaival/vitapartnereivel.

1.1. Kína reakciója a posztszovjet térség válságaira

Peking meglehetősen visszafogottan reagált a 2008. augusztus 7-én kirobbant kaukázusi válságra. Az első válasz, néhány nappal azután, hogy az orosz csapatok bevonultak Dél-Oszétiába, a kínai külügyminisztérium honlapján jelent meg, és három rövid mondatban szólított fel a konfliktus békés rendezésére (Gienger és Lawrence 2008). Kína reakciója a Sanghaji Együttműködési Szervezet (SCO) 2008. augusztus 27-28-i dusanbei csúcstalálkozójaig nem változott lényegesen. Ott az akkori orosz elnökkel, Dmitrij Medvegyevvel folytatott találkozón Hu Csin-tao korábbi kínai elnök csak annyit ismert el, hogy "Kína észrevette a térségben történt legújabb fejleményeket", és hogy "minden érintett félnek párbeszéd és koordináció útján kell rendezni a kérdést" (Xinhua 2008). Peking azonban megígérte, hogy támogatja Oroszország erőfeszítéseit a 2014-es szocsi téli olimpiai játékok megrendezésére való felkészülésben (Dybnov 2008).

A hivatalos dusanbei nyilatkozat kifejezte az SCO-tagok "mélységes aggodalmát a Dél-Oszétia ügye körül a közelmúltban kialakult feszültséggel kapcsolatban", felszólított az erő alkalmazásának elkerülésére a helyi konfliktusokban, és felhívta "az érintett feleket, hogy a fennálló problémákat békésen, párbeszéd útján oldják meg, tegyenek erőfeszítéseket a megbékélés és a tárgyalások elősegítése érdekében" (Oroszország elnöke 2008b).

Ugyanakkor a nyilatkozat 3. cikke jóváhagyta a Medvegyev-Sarkozy hatpontos béketervet az orosz-grúz katonai konfrontáció leállítására és a Dél-Oszétia, Abházia és Grúzia közötti kapcsolatok rendezésére, és támogatta "Oroszország aktív szerepét a térség békéjének és együttműködésének előmozdításában" (Oroszország elnöke 2008b).

Kína nem ismerte el Dél-Oszétia és Abházia függetlenségét. A kérdés kimaradt Peking hivatalos retorikájából vagy dokumentumaiból. A dusanbei nyilatkozat azonban hangsúlyozta a határok szentségét. Ahogy egyes megfigyelők megjegyezték, az SCO tagjai "langyosan támogatták Oroszország katonai műveletét, de nem ismerték el diplomáciailag a szakadár területeket" (Gleason 2008). Az elismerés elmaradása

Az Egyesült Államok úgy értelmezte, hogy az Egyesült Államok "egyértelműen elégedetlen azzal, amit Oroszország tett" (Eurasianet.org 2008). Hasonlóképpen a *Kommerszant* című orosz napilap arról számolt be, hogy míg az SCO vezetői szavakban kifejezték Medvegyev orosz elnöknek, hogy teljes mértékben helyeslik Moszkva lépéseit, a végső nyilatkozatban hangsúlyozták a területi integritás elvét és elleneztek az erő alkalmazását, ami azt jelentette, hogy Oroszország egyedül maradt a Nyugattal való növekvő konfrontációban (Farizova és Gabuev 2008). Kína ugyanakkor tartózkodott attól, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsában megvitassa a Dél-Oszétiát és Abháziát elismerő orosz döntést, jelezve, hogy Kína nem kívánt csatlakozni az Oroszországot büntetni kívánó államok csoportjához.

Figyelemre méltó, hogy Kína is tartózkodott attól, hogy hivatalosan bírálja Grúziát a Cshinvali elleni támadás miatt. Kína nem kommentálta továbbá az Egyesült Államoknak a válság kirobbanásában játszott szerepét, illetve Oroszország azon vádjait, hogy Washington szervezte meg a válságot. A kínai tudományos publikációkban azonban elterjedt volt Grúzia kifejezett bírálata, valamint az USA és a NATO szerepének negatív értékelése a válság fokozatos eszkalációjában (Wen 2008; Ji 2008; Zhao 2008; Liu és Cui 2008; Feng 2008).

Így Kína nem volt hajlandó nyíltan és hivatalosan támogatni Oroszországot. A gazdasági életben és a nemzetközi intézményekben azonban Kína folytatta a "szokásos üzletet" Oroszországgal. Nem mondták le a SCO vagy a BRICS rendszeres találkozóit, ami azt jelzi, hogy Kína nem akarta, hogy az orosz-grúz konfliktusok negatívan befolyásolják a kínai-orosz kapcsolatok fejlődését.

Kína reakciója a 2014-es ukrajnai válságra sok hasonlóságot mutat a 2008-as kaukázusi válságra adott reakciójával. Amint az orosz médiából és tudományos publikációkból (Kuznyecov 2014; Isaev 2014; Timofejev 2014; Frolova 2014) következik, Peking reakciója objektíve semleges, sőt Oroszországgal szemben kedvező volt. A válság kezdetén Peking figyelemre méltó óvatosságról tett tanúbizonyságot az orosz lépések értékelésében.

Kína álláspontját magyarázva a *Huanqiu shibao* [Global Times] című, országos és globálisan is népszerű újság kijelentette, hogy "Kína nem játszik döntő szerepet a konfliktusban. Bármelyik oldalra is állna Kína, nem kényszerítené a másik felet engedményekre" (Global Times 2014). A válság előrehaladtával Peking hivatalosan és következetesen kinyilvánította, hogy támogatja az összes érintett fél aggályait figyelembe vevő politikai rendezést. Nem sokkal a kijevei hatóságok és a donbásszi milicisták között 2014 szeptemberében létrejött tűzszüneti megállapodás után Hszi Csin-ping, amikor a 14.th SCO-csúcstalálkozót megelőzően Vlagyimir Putyinnal találkozott Dusanbében, felszólította Ukrajnát, hogy "a lehető leghamarabb kezdje meg a válság átfogó politikai megoldását célzó, inkluzív párbeszédet" (Xinhua 2014).

Ami a Krím Oroszország általi annektálását illeti, Peking határozottan tartózkodott attól, hogy kommentálja a Krím és Szevasztopol lakosainak cselekedeteit, akik a 2014. március 16-i népszavazáson a Krím Oroszországhoz való visszatérése mellett szavaztak, vagy azt, hogy Moszkva támogatja ezeket a cselekedeteket. Ahogy Liu Jieyi, Kína ENSZ-képviselője is hangsúlyozta, Kína rendíthetetlenül ragaszkodik a szuverenitás és a területi integritás tiszteletben tartásának elvéhez, és "nem helyesli a konfrontációs módszereket" (Renmin Ribao 2014a). Kína nem nyilatkozott az ENSZ Biztonsági Tanácsának a határozattervezetről szóló szavazásáról, amelynek elfogadása Peking szerint csak az összes fél közötti konfrontációhoz és az ukrajnai helyzet súlyosbodásához vezetne. Peking nem ítélte el és nem is hagyta jóvá Oroszország Krímmel kapcsolatos lépéseit, hanem "megértéssel" és a történelmi és kortárs kontextus kellő figyelembevételével kezelte azokat. Egyes kínai politológusok azonban úgy érveltek, hogy "a Krím visszaszolgáltatására alkalmazott módszer előre meghatározta Oroszország végső veszteségét Ukrajnában" (Xu 2014, 42).

Ami az ukrán forradalmat illeti, Peking, miután negatívan nyilatkozott az ukrajnai káoszról, hivatalosan is kinyilvánította, hogy hajlandó tiszteletben tartani az ukrán nép döntését, és fontos stratégiai partnerként kapcsolatot létesíteni Ukrajnával. Jellemző gesztus volt Hszi Csin-ping távirata, amelyben gratulált Petro Porosenko elnökké választásához. Cai Wu, Xi különleges képviselője részt vett az új ukrán elnök beiktatási ünnepségén. Ez azt mutatta, hogy Peking a Kijev és a délkelet-ukrajnai milíciák közötti konfrontációval kapcsolatos deklarált semlegessége ellenére *de facto* Ukrajna új hivatalos kijevi hatóságainak támogatása mellett döntött. Ez a megközelítés Kína ragaszkodását tükrözte a területi integritás és szuverenitás elvéhez. Attól a naptól kezdve, hogy 2014. november 2-án megtartották az önállóan létrehozott Donyeck-i és Luganszki Népköztársaságok vezetőségi választásait, ami a pekingi hírelemzők szerint "megtermékenyítette a talajt egy új válság számára" (Renmin Ribao 2014b), a kínai tömegmédiá "kormányellenes fegyveres egységekként" kezdte emlegetni a milicistákat (Xinhua 2015a; Xinhua 2015b). Peking ugyanakkor felszólította az ukrán hatóságokat, hogy ne váljanak a Nyugat oroszellenes játszmájának bábujává, és ne "égessék fel a hidakat" az Oroszországgal való kapcsolataikban: "Bármilyen sérelmeket is fogalmazott meg Ukrajna Oroszországgal szemben, ők továbbra is szomszédok maradnak. Ukrajnának nyitva kell tartania a szemét, hogy ne legyen bábu a Nyugat orosz befolyás kiszorítására tett kísérleteiben". Oroszországnak is azt tanácsolták, hogy "kerülje el, hogy Ukrajnát állandó ellenségévé tegye" (Global Times 2014).

A kaukázusi válsághoz hasonlóan Peking hivatalosan tartózkodott attól, hogy kommentálja az Egyesült Államok szerepét. Kínai szakértők azonban bírálták az Egyesült Államokat, amiért az "minden rendelkezésre álló eszközzel" beavatkozva a válságba,

súlyosbította az ukrajnai eseményeket (Li 2014, 161-162).

Ugyanakkor a tényleges kínai-orosz együttműködés gyorsabb fejlődésnek indult, mivel Kína beleegyezett, hogy felgyorsítja gazdasági együttműködésének fejlesztését Oroszországgal, és több közös gazdasági, katonai és infrastrukturális projektet ajánlott fel egy olyan időszakban, amikor a Nyugat fokozta a gazdasági nyomást (Ostroukh 2015). Ez akadályozta az USA és egyes európai hatalmak azon törekvéseit, hogy elérjék Oroszország nemzetközi elszigetelését. Az ukrajnai válság nem ingatta meg a kínai-orosz átfogó stratégiai partnerség alapjait, sőt a kétoldalú együttműködést továbblétdítette.

1.2. Oroszország reakciója az SCS-vitára

Moszkva soha nem fogadta el hivatalosan vagy támogatta nyilvánosan az SCS-en belüli vitás felek bármelyikének szuverenitási jogait vagy diplomáciai álláspontját, beleértve Kínát is. Amint az Moszkvának a vitában érintett országokkal tett hivatalos nyilatkozataiból és közös nyilatkozataiból következik, Oroszország reakciója a békés, politikai-diplomáciai megoldás mellett érvelt, amely minden érintett fél számára elfogadható; kerülte a területi követelések legitimitására vonatkozó kifejezett kijelentéseket; és ellenezte a régió kívüli szereplők bármilyen beavatkozását. Ezzel egyidejűleg Oroszország az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) 1982. évi tengerjogi egyezményének (UNCLOS) betartására szólított fel, és támogatta az ASEAN-Kína 2002. évi, a felek SCS-en tanúsított magatartásáról szóló nyilatkozatának (DOC) végrehajtását, valamint a DOC-ról a felek SCS-en tanúsított magatartásáról szóló, továbbfejlesztett magatartási kódexre (COC) való későbbi áttérést. Ezeket az elveket Oroszország különböző formákban és több alkalommal is többször nyilvánosságra hozta mind Kína, mind az SCS-en belüli vitapartnerek számára (Oroszország elnöke 2012; Oroszország elnöke 2016; Orosz Külügyminisztérium 2015).

Az Egyesült Államokkal ellentétben Oroszország soha nem kérdőjelezte meg nyilvánosan a kínai "kilenc-vonal" legitimitását, amely az SCS közel 80%-át foglalja magában, és amelyet Kína arra használ, hogy érvényesítse a nem pontosan meghatározott "történelmi jogait" az SCS-ben (Storey 2015). Moszkva ugyanakkor aktívan ellenállt a vita "nemzetközivé tételének". Oroszország kínai nagykövete, Szergej Razov 2013-ban kijelentette, hogy "a kétoldalú viták kollektív, nemzetközi vagy regionális szintre emelése nem hozna megfelelő megoldásokat" (Orosz Külügyminisztérium 2013). 2016 áprilisában Szergej Lavrov orosz külügyminiszter a kínai, japán és mongol médiának adott interjújában újra hangsúlyozta, hogy "meg kell szüntetni a régió kívüli országok beavatkozását a vita közvetlen résztvevői között zajló tárgyalásokba, és le kell állítani a kérdés nemzetközivé tételére irányuló kísérleteket" (Orosz Külügyminisztérium 2016a).

Az amerikai-kínai feszültségek súlyosbodásával összefüggésben Oroszországnak a "külső beavatkozás" elleni álláspontját és a "kilences sávvonaltól" kritikájától való vonakodását a Kína iránti növekvő támogatás jeleként értelmezték (Lenta.ru 2016). Ez a fajta támogatás azonban soha nem terjedt át Kína kapcsolataira a tényleges vitapartnerekkel, például Vietnámmal, a Fülöp-szigetekkel vagy másokkal.

Az Oroszország részéről érkező közvetlen támogatás hiányát látva néhány kínai megfigyelő azt kérdezte, hogy "miért nem támogatja Oroszország Kínát a Dél-kínai-tengeren?". (Mu 2014).

Oroszország langyos álláspontja, miszerint nem áll sem Kína mellett, sem Kína ellen, teljes mértékben megnyilvánult Anatolij Antonov orosz védelmi miniszterhelyettes beszédében, amelyet 2016. június 5-én Szingapúrban, az ázsiai biztonsági kérdésekről szóló 15th Shangri-La Dialóguson mondott. Antonov nem ment túl annak elismerésén, hogy a kínai-orosz átfogó interakció "jelentősen megnőtt az elmúlt három évben", és hangsúlyozta, hogy "katonai együttműködést építünk az ázsiai-csendes-óceáni országokkal, elsősorban Kínával, Indiával és az ASEAN-tagállamokkal" (IISS 2016). Továbbá 2016. július 14-én a médiaszpekulációkra reagálva Maria Zakharova, az orosz külügyminisztérium szóvivője elutasított minden olyan állítást, miszerint Moszkva megváltoztatta volna álláspontját, kijelentve, hogy Oroszország "soha nem volt résztvevője az SCS-vitának", hogy "soha nem fog részt venni benne", és hogy "elvi kérdésnek tekintjük, hogy nem állunk egyik fél oldalára sem" (Orosz Külügyminisztérium 2016b).

A Kreml hivatalos retorikája 2016. július 12. után, amikor a hágai törvényszék a Fülöp-szigetek javára döntött, némileg Kína-barátabbá vált. Így 2016. szeptember 5-én a Hanzhouban (Kína) tartott G-20 csúcstalálkozón Putyin elnök kijelentette, hogy "Oroszország támogatja Kína döntését, hogy nem ismeri el a Hágai Választottbíróság döntését" (TASZSZ 2016). Közelebbről megvizsgálva azonban világossá válik, hogy a nyilatkozat arra van szabva, hogy ellenezze a Hágai Választottbíróság intézményének legitimitását, mivel az nem rendelkezik elegendő joghatósággal szuverén államok területi vitáinak elbírálására, és nem fejezi ki senki területi szuverenitásának vagy "történelmi jogainak" támogatását. Ráadásul az orosz diplomaták Thaiföldön, Kínában és más helyeken tett későbbi hivatalos nyilatkozatai visszaállították a korábbi semlegességi és elzárkózási álláspontot (Orosz Külügyminisztérium 2016c; EurAsia Daily 2016).

A kínai-orosz haditengerészeti hadgyakorlatok, a "Joint Sea-2016", amelyek 2016. szeptember 12-19. között zajlottak az SCS vitatott vizein, túlnyomórészt a kínai-orosz katonai együttműködés eddigi mérsékelt szintjének folytatása, nem pedig eltérése volt a térségben, főként azért, mert Oroszországnak a hadgyakorlatra delegált különítménye viszonylag kicsi volt, és nem tartalmazta az orosz haditengerészet legújabb hadihajóit (Buckley 2016).

Emellett a gyakorlatokat Oroszország úgy értelmezte, hogy az amerikai dominanciára adott válaszként és az anti

rakétavédelmi (AMD) rendszerek az ázsiai-csendes-óceáni térségben (Hrolenko 2016). Így Moszkva részvétele a gyakorlatokon inkább az Egyesült Államokkal szembeni kiegyensúlyozó válaszreakciót jelentette, mintsem Kína SCS-re vonatkozó követeléseinek támogatását. Ezenkívül az orosz-vietnami energetikai partnerség fejleményei (Gazprom 2016), és különösen az orosz Gazprom és a Petro-Vietnam közötti együttműködés 2030-ig történő meghosszabbítása a nagyszabású gázprojektek fejlesztése terén Vietnam kontinentális talapzatán, az SCS-nek a kilences kötővonalon belüli területein, problematikussá teszik a "Közös tenger -2016" Kínának nyújtott kifejezett támogatásként való értelmezését.

3. Rendszerszintű és egységszintű tényezők Kína és Oroszország válságra adott

reakciójában A strukturális realista alapállás szerint, amely a neoklasszikus realista elemzés első lépése, jó okunk van arra számítani, hogy Kína és Oroszország egymáshoz igazodva rendszerszintű egyensúlyozásba kezd az amerikai szuperhatalommal szemben. Waltz (2009, 29) szerint a nagyhatalmak vagy képességeik növelésével (belső egyensúlyozás), vagy másokkal való összefogással (külső egyensúlyozás) kezdenek egyensúlyozni az amerikai hegemonia ellen. Fontos kiemelni, hogy az egyensúlyozás a nagyhatalmak alapvető viselkedése. Levy szerint "amikor a hatalmi egyensúly teoretikusainak többsége az államok hatalmi egyensúlyozásáról beszél, általában van egy ki nem mondott feltételezés, hogy a rendszerben (...) a legerősebb államok azok, akik egyensúlyozást végeznek, nem pedig az államok általában" (Levy 2003, 141). Ugyanakkor ezek az erős államok a legerősebb hatalommal vagy a legnagyobb fenyegetéssel szemben egyensúlyoznak (Levy 2003, 141).

A neoklasszikus realizmus, mint strukturális realizmus, az erőegyensúlyi állapot megítéléséhez az államok anyagi képességeinek hagyományos mérőszámait, például a bruttó nemzeti terméket és az éves védelmi kiadások szintjét veszi alapul (Ripsman, Taliaferro, Lobell 2016, 44). A rendszerszintű független változó és a várható viselkedésmintázat (az alapvonal) meghatározásához tehát egyszerűen az számít, hogy van-e egy domináns hatalmi pólus, amely lényegesen erősebb a többinél, és nem az, hogy a világ átfogóan egypólusú marad-e (bármit is értsünk az egypólusúság alatt).

Az, hogy az Egyesült Államok a rendszer legerősebb állama, empirikusan egyértelmű. Az elmúlt évek jelentős katonai költségvetési csökkentései ellenére védelmi kiadásai még mindig eltörpülnek a világ többi országa mellett, és majdnem ötször nagyobbak, mint a következő legnagyobb - Kína - védelmi kiadásai (Taylor 2015). Ráadásul az Egyesült Államokban a katonai költségvetés csökkentésének tendenciája nemrégiben megfordult, és a katonai kiadások ismét növekedésnek indultak (SIPRI 2017). Az egypólusú helyzetének teljességére vonatkozó valamennyi közelmúltbeli fenntartással együtt az Egyesült Államok nyilvánvalóan domináns szuperhatalom, amely még mindig felülmúlja

mind a két

12

Kína és Oroszország nagy különbséggel. Egy ilyen helyzetben az államok "a gyengébbik oldalhoz menekülnek, mert az erősebbik oldal fenyegeti őket" (Waltz 1979, 127).

Ezen okok miatt Kína és Oroszország számára egyszerűnek kell lennie, hogy geopolitikai környezetükben támogassák egymás politikáját, különösen azokat a politikákat, amelyek kihívást jelentenek az USA által vezetett világrenddel szemben. Más szóval, ha csak a rendszerszintű tényezőket vesszük figyelembe, akkor azt várnánk, hogy Kína és Oroszország minden válságban kifejezett, kölcsönös támogatást mutat.

A fentiekben bemutatottak szerint azonban ez a forgatókönyv nem valósult meg, és mindkét ország inkább ambivalens módon cselekedett, mivel - ahogyan mi is állítjuk - az egységszintű (regionális és belföldi) tényezők más irányba húztak, és így semlegesítették az egyensúlyra irányuló rendszerszintű nyomást.

3.1. Kína érdekei a posztszovjet térségben és érzékenysége a területi viták iránt

Szovjetunió összeomlása után Kína kulcsszereplővé vált Közép-Ázsiában, ahol igyekezett teljes hozzáférést szerezni a régió energiatartalékaihoz, és nagy összegeket fektetett be Türkmenisztán, Üzbegisztán és Kazahsztán gáziparába. Ha Kína kifejezetten támogatná Oroszországot akár a Kaukázusban, akár Ukrajnában, az Oroszország dominanciáját ösztönözné a teljes posztszovjet térségben, és rossz jelzést küldene, mintha Kína feladná érdekeit, és teljes mértékben elfogadná Oroszország vezető szerepét a térségben. Ezt a hozzáállást tükrözik a kínai szakértők nézetei, akik komoly fenntartásokat fogalmaznak meg Oroszország "befolyási övezetének" a posztszovjet térségben való megszilárdításával és kiterjesztésével kapcsolatban. Xu Tao (2014, 41), a China Institute of Contemporary International Relations munkatársa például úgy érvel, hogy "a cári Oroszország és a Szovjetunió idejéből örökölt hagyományos erőforrások felhasználásával a mai Oroszország mindent megtesz annak érdekében, hogy a hatalmas posztszovjet térséget befolyási övezetként és puffterületként megtartsa, hogy felkészüljön világhatalmi státuszának helyreállítására, ha eljön a lehetőség". Emellett a kínai szakértők véleménye szerint Oroszország külpolitikája hatékonyabb lenne, ha Moszkva feladná a "befolyási övezetek" megközelítését, áttérne a valódi jószomszédság politikájára, és szomszédaival együtt építené a "közös sorsközösséget".

Ehhez kapcsolódik a Selyemút gazdasági övezetéről (SREB) szóló kínai elképzelés, amely szerint az SREB-nek elő kell segítenie a Kína és az EU közötti növekvő kereskedelmi és befektetési áramlásokat, és ki kell terjednie a Kaukázus és Ukrajna területére, valamint Közép- és Kelet-Európára.³ Ennek fényében Peking határozott gazdasági és politikai támogatást ígért Ukrajnának, amikor Viktor Janukovics akkori elnök 2013. december 3-6. között Kínába látogatott. A látogatás során a két fél 15 dokumentumot írt alá, köztük a Kína és Ukrajna közötti barátsági és együttműködési szerződést és a

Az Ukrajna és a Kínai Népköztársaság közötti stratégiai partnerségi kapcsolatok fejlesztésének programja a 2014-2018-as évekre (Mokretsky 2014).

A 2014-es eseményeket követően azonban megkérdőjeleződött a SREB ukrainai szegmensének teljes körű végrehajtásának megvalósíthatósága. Ez jelentős bonyodalmakat okozott Kína számára, és befolyásolta reakcióját. Először is, tekintettel a jelenlegi orosz-ukrán kapcsolatok természetére, Oroszország támogatása azt jelentette volna, hogy beleegyezik Ukrajna kivonásába a SREB-projektből.

Kína azonban bizonytalannak tűnik, hogy Ukrajna földrajzi elhelyezkedése miatt ezt megtegye. Az ukrán válság előtt a Krím szintén a SREB fontos szegmensének számított. Oroszország ukrainai és krími akciói kétségtelenül felborították Kína eurázsiai közlekedési hálózatra vonatkozó stratégiáját. Másodsor, ahhoz, hogy a SREB Ukrajna nélkül is sikeres lehessen, Európának bele kell egyeznie abba, hogy Oroszország tranzitterületként részt vegyen a Kínával folytatott kereskedelemben.

Tekintettel a szankciórendszerre és az orosz-európai kapcsolatok jelentős romlására, ez nem lesz könnyű, legalábbis rövid távon. Az Ukrajnával kapcsolatban Oroszország oldalára állni tehát az SREB egész koncepcióját veszélyeztetné.

Kína ukrainai érdekei is befolyásolták a reakcióját. Meg kell jegyezni, hogy az elmúlt néhány évben Kína aktívan befektetett Ukrajnában, amelyet a gabona és más mezőgazdasági termékek jövőbeli fő szállítójának tekintett. Ezenkívül a posztszovjet időszakban Ukrajna a fegyverek és a kapcsolódó gyártási technológiák vezető szállítójává vált Kína számára. A Kína és Ukrajna közötti kereskedelem volumene - 2013-ban 11,1 milliárd USD - többszörösére emelkedett. A válságot követően azonban a kereskedelmi volumen valójában 22,7 százalékkal, 8,6 milliárd USD-re csökkent 2014-ben (Haiguan Tongji 2013; Haiguan Tongji 2014). Kína elsődleges feladata tehát az volt, hogy minimalizálja azokat a tényleges és potenciális károkat, amelyek a 2013-2014-es ukrainai események következtében keletkeztek és keletkezhetnek. Porosenko 2014. május 25-i ukrán elnökké választása táplálta Kína reményét a helyzet normalizálódására és ezáltal a korábbi megállapodások legalább egy részének megvalósulására. Kína reakciója ezért a korábbi elveket és az "Ukrajna szuverenitásának, függetlenségének és területi integritásának tiszteletben tartása" meglehetősen rugalmas formuláját követte (Xinhua 2015c).

Ugyanakkor mind a kaukázusi, mind az ukrainai válság a területi integritás összetett kérdéseit érinti. Oroszország bebizonyította, hogy a területi integritás elvét kevésbé tartja fontosnak, mint stratégiai érdekeit, a közvélemény preferenciáit és saját történelmi igazságérzetét. Ez a megközelítés ellentmond Kínának, amely hagyományosan támogatja a területi integritást, és ami fontos, hogy Kína erősen tart saját szeparatista mozgalmaitól, beleértve a Belső-Mongólia függetlenségi mozgalmat, a tibeti függetlenségi mozgalmat, a

kelet-turkesztáni kérdést, a hongkongi függetlenségi mozgalmat és a

Tajvani kérdés. Abházia és Dél-Oszétia függetlenségének Oroszország általi elismerését az orosz-grúz háborút követően, valamint a Krím Ukrajnától való elszakadását az ukrán válság során Kína saját területi konfliktusainak szemszögéből értelmezi. Ha Grúzia szakadár köztársaságai függetlenséget kaptak, akkor hogyan tud Kína szembeszállni saját szeparatista mozgalmával, amelyek szintén függetlenséget követelnek? Ezek a kérdések azzal a veszéllyel járnak, hogy megnyitják Pandora szelencéjét Kína területi problémáival kapcsolatban, ezért megakadályozták Kínát abban, hogy akár Grúziában, akár Ukrajnában Oroszország mellé álljon, még akkor is, ha rendszerszintű szükségszerűség állt fenn erre.

3.2. Oroszország "Ázsia felé való újraorientálódása" és érdekei Kelet- és Délkelet-Ázsiában

Oroszországst átfogó társadalmi-gazdasági "Ázsia felé való átorientálódás" programjának megvalósítása, amelyet "Oroszország nemzeti prioritásaként jelentett be az egész 21. századra" (Oroszország elnöke 2013), megköveteli Oroszország ázsiai külkapcsolatainak diverzifikálását, valamint Oroszország Távol-Kelet és Szibéria fejlődésének felgyorsítását Oroszország ázsiai-csendes-óceáni intézményekbe való integrációjának előmozdítása révén. Az orosz kormány szerint "ma úgy látjuk Oroszország Távol-Keletének jövőjét, mint az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének egyik kulcsfontosságú központját, amelyet hatékonyan be kell integrálni a gyorsan fejlődő ázsiai-csendes-óceáni térségbe" (Oroszország elnöke 2015). Az új stratégia lényege, hogy túllépjen a "Kínához való energetikai fordulaton", és a lehető legnagyobb mértékben nemzetközivé tegye Oroszország keleti területeinek fejlesztését. A legkedvezőbb eredmény a gazdasági kapcsolatok maximális kiterjesztése és diverzifikálása - az úgynevezett "érdekkoncert", ahol az orosz Távol-Kelet fejlesztésében részt vevő ázsiai országok egyike sem jut elsőprő, meghatározó szerephez (Chechevishnikov 2014). E megfontolásoktól vezérelve Oroszország arra törekszik, hogy minél több ázsiai partnerrel és szervezettel bővítse az együttműködést, és fegyvereket, nyersanyagokat, mezőgazdasági termékeket, gépeket, technológiákat és oktatási szolgáltatásokat igyekszik exportálni a különböző ázsiai piacokra.

Ebben az összefüggésben az SCS-vita azért vált Moszkva számára aggodalomra okot adóvá, mert Kínán kívül más olyan országokat is érint, amelyek nagy jelentőséggel bírnak Oroszország nemzetközi kapcsolatainak és gazdasági kapcsolatainak diverzifikálására irányuló céljai sikere szempontjából a régióban. Vietnam például mind önmagában, mint gazdasági partner, mind pedig mint a délkelet-ázsiai multilaterális regionális szervezetek kapuja fontos Oroszország számára. Vietnam Oroszország legnagyobb kereskedelmi partnere Délkelet-Ázsiában, és a Vietnámmal folytatott kereskedelem 2010 óta folyamatosan, évente mintegy 20%-kal nőtt. Még 2015-ben is, amikor a nyugati szankciók miatt Oroszország kereskedelme szinte minden országgal, köztük Kínával is jelentősen visszaesett, Oroszország-

Vietnam kereskedelme 31%-kal nőtt és elérte a 3,84 USD-t (Orosz export 2015).

Ugyanakkor Vietnam lett az első délkelet-ázsiai állam, amely 2016 júliusában szabadkereskedelmi megállapodást (FTA) írt alá az Oroszország vezette Eurázsiai Gazdasági Unióval (EAEU). Ez egyes értékelések szerint hozzájárul Oroszország ázsiai-csendes-óceáni térségbeli gazdasági kapcsolatainak további diverzifikálásához azáltal, hogy az orosz termékeknek hozzáférést biztosít az ASEAN piacaihoz (Fedorov 2016). Oroszország érdekelt a többi ASEAN-tagállammal való együttműködésben, amit az is bizonyít, hogy az Orosz Vasút részt vesz a 240 km hosszú Nyugat-Kutai-Balikpapan szénvasútrendszer építésében, valamint egyéb beruházásokban az indonéziai Kelet-Kalimantanban (Jakarta Post 2015).

Oroszország tehát olyan regionális környezet kialakításában érdekelt, amely elősegíti hazai fejlesztési céljainak megvalósítását. Ehhez viszont szükséges valamiféle diplomáciai egyensúly fenntartása az SCS-ben. Amint azt Sumsky, a Moszkvai Nemzetközi Ügyek Intézete ASEAN Központjának igazgatója hangsúlyozta, az SCS-viták komoly feszültségeket okoznak Kína és az ASEAN-tagállamok (főként Vietnam és a Fülöp-szigetek) között, Kína és az ASEAN egésze között, az ASEAN-on belül, valamint Kína és India, azaz Oroszország nagyra becsült partnerei között. Moszkvának tehát "többet kell gondolkodnia azon, hogyan semlegesítheti ezeket a szerencsétlen tendenciákat", és "a Pekinggel és Hanoival fenntartott különleges kapcsolatok olyan erőforrást jelentenek, amelyet nem szabad alábecsülni" (Sumsky 2012). Egyes orosz szakértők szerint Oroszországnak is következetességet kellene tanúsítania a Vietnámmal való partnerségben, sőt ösztönöznie kellene valamiféle szövetség kialakítását Vietnam és Kína között (Moszjakov 2013).

Oroszországnak ezek a számításai, valamint az a rendszerszintű nyomás, hogy az Egyesült Államok ellensúlyozására Kínához igazodjon, magyarázzák Oroszország langyos reakcióját az SCS-vitára. Az orosz külpolitikában a hegémóniaellenes rendszerszintű egyensúlyozás elemei párhuzamosan léteztek a Vietnámmal, Malajziával és az ASEAN-nal való kapcsolatok fejlesztésére irányuló fokozott kísérletekkel, amelyek elősegítenék Oroszország regionális partnereinek diverzifikálására irányuló céljait. A regionális megfontolások miatt Oroszország számára az SCS-ben a status quo valamilyen formája jobb, mint bármelyik érintett fél győzelme. Egyértelműen Kína mellé állni, bár rendszerszempontból ésszerű lett volna, visszafordíthatatlanul ellentétbe hozta volna az ASEAN számos tagállamát, és ezáltal veszélyeztette volna Oroszország belépését a különböző multilaterális struktúrákba, amelyek jelenleg az ázsiai-csendes-óceáni térségben működnek, valamint akadályozta volna az Oroszország és Délkelet-Ázsia közötti mélyülő együttműködést. Ezzel szemben Kína riválisainak kifejezett támogatása a vitában Kína egyenes megfélemezéseként lenne értelmezhető, ami Kína megtorlását váltaná ki, és megfosztaná Oroszországot legfontosabb stratégiai partnerétől, ami az orosz-amerikai

kapcsolatok jellegét tekintve megvalósíthatatlan opció Oroszország számára. A metszéspont
a

16

egyrészt a rendszerszintű egyensúlyozás kényszere, másrészt a regionális diverzifikáció az "Ázsia felé való átorientálódás" stratégiájával összefüggésben olyan összetett ösztönzőket hozott létre, amelyek Oroszországot arra kényszerítették, hogy "az út közepén" helyezkedjen el, ami nagyobb mozgásteret hagy Oroszországnak.

4. Következtetés

Kína reakciója a posztszovjet államok válságaira és Oroszország reakciója az SCS-vitára összetett mintát alkot, amelyet a rendszerszintű és az egységszintű tényezők együttes, de ellentétes irányú hatása magyaráz. Kína és Oroszország globális szinten igazodik egymáshoz, amit a nemzetközi rendszer nyomása diktál, hogy egyensúlyba hozza az egypólusú struktúrát (ezért van az, hogy mind Kína, mind Oroszország egymás politikájának általános támogatását mutatja, és nem igazodik a Nyugathoz). Ugyanakkor regionális szinten tétováznak, amit a regionális és belpolitikai kényszerek diktálnak (ezért figyelhető meg a semlegesség és a vonakodás egymás nyílt támogatásától). A két ösztönző nem mindig kapcsolódik egymáshoz, de a regionális és globális következményekkel járó helyzetekben a tényleges politikai döntések tekintetében összeérnek. Kína és Oroszország fentebb vizsgált reakciói a rendszerszintű és az egységszintű erők kereszteződéséből eredő kompromisszumot jelentenek.

A rendszerszintű tényezők konfigurációját figyelembe véve úgy véljük, hogy az Oroszország és Kína közötti feszültség vagy versengés igen valószínűtlen. Ugyanakkor az az elképzelés, hogy az USA és az EU Oroszország-ellenes szankciói "hozzájárulnak egy orosz-kínai katonai szövetség kialakulásához" (Lozansky és Sifar 2014), meglehetősen vitathatónak tűnik, nem azért, mert alapvetően téves, hanem mert hiányos. A neoklasszikus realista keret segít a minősítésében. Mind a rendszerszintű, mind az egységszintű erők, amelyek a kínai-orosz kapcsolatokat mozgatják, valószínűleg stabilak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kínai-orosz kapcsolatban lehetetlen a változás. A rendszerszintű változó erősödése az USA részéről érkező nagyobb nyomás formájában elnyomhatja a nem rendszerszintű "szűrők" hatását, és felgyorsíthatja a kínai-orosz közeledést. Ugyanakkor az ellenkező forgatókönyv is lehetséges, bár nem túl valószínű. Így az egyensúlyra gyakorolt nyomás csökkentése felszabadíthatja a geopolitika és más nem rendszerszintű tényezők erejét. Ebben az esetben Kína és Oroszország lépésről lépésre eltávolodhat egymástól. Ahogy azonban ma látszik, az Oroszország és Kína közötti jószomszédi, baráti és együttműködési szerződés (2022-ig tartó) érvényességi ideje alatt, amely a kínai-orosz kétoldalú interakciók sarokköve, a kínai-orosz kapcsolat fokozatos fejlődésének tendenciája az "átfogó partnerség és stratégiai interakció" keretében folytatódni fog.

Megjegyzések

¹ Ritka kivétel a Mouritzen és Wivel 2012. A könyv azonban Kínát csak a 2008-as orosz-grúz háborúval kapcsolatos 40 ország külpolitikájának szélesebb körű elemzésének részeként vizsgálja.

² Ezen egységszintű változók azonosításához azt alkalmazzuk, amit Ripsman, Taliaferro és Lobell "induktív megközelítésként" írnak le, ami a változók azonosításának deduktív megközelítéseivel ellentétben azt jelenti, hogy a kutatónak a vizsgált esetekről szerzett empirikus ismereteire támaszkodva releváns állapotszintű változókat állít elő (Ripsman, Taliaferro, Lobell 2016, 117-121).

³ A kínai szakértők véleményét a "Selyemút gazdasági övezet" koncepciójáról lásd Wang Haiyun 2014; Wang Zhiyuan 2014.

Hivatkozások

- Ambrosio, Thomas. 2017. "Az igazodás építészete: The Russia-China Relationship and International Agreements". *Europe-Asia Studies*, vol. 6, no. 1, pp. 110-156.
- Auslin, Michael. 2015. "Jelenthet-e háborút Pekinggel az amerikai barkácsolás a Dél-kínai-tengeren?" *National Review*, május 13. <http://www.nationalreview.com/article/418310/could-us-brinkmanship-south-china-sea-mean-war-beijing-michael-auslin>.
- Bedeski, Robert E és Niklas Swanström. 2012. *Eurázsia energiügyi és geopolitikai felemelkedése: Kína, Oroszország és Közép-Ázsia rivalizálása vagy partnersége?* Routledge.
- Brenton, Sir Tony. 2013. "Oroszország és Kína: a bizonytalanság tengelye". *Asian Affairs*, vol. 44, no. 2, pp. 231-249.
- Buckley, Chris. 2016. "Russia to Join China in Naval Exercise in Disputed South China Sea," *The New York Times*, July 29. <https://www.nytimes.com/2016/07/29/world/asia/russia-china-south-china-sea-naval-exercise.html>.
- Csecsevisnyikov, Alekszandr. 2014. "Vostochnui Vector Rossiiskoi Politiki i Perspektivu Razvitiya Dal'nego Vostoka Sibiri [Orosz Kelet-politika és a szibériai Távolság-Kelet kilátásai]". *International Trends*, vol. 12, no. 1-2, pp. 51-75.
- Dybnov, Arkadii. 2008. "Partneru po Ymolchaniyu: Sammit Shos ne Skazhet Rossii ni Da ni Net [Partners by Default: SCO Summit will tell Russia neither 'Yes' nor 'No']". *Vremja Novosztyi [A Híridő]*, 157. szám, augusztus 28. <http://www.vremya.ru/2008/157/5/211450.html>.
- EurAsia Daily. 2016. "Poziciya Rossii: Problemu Yuzhno-Kitaiskogo Moria Kasayutsa Tol'ko Stran Regiona [Oroszország álláspontja: A Dél-kínai-tenger problémái csak a régió országait érintik]". Október 4. <https://eadaily.com/ru/news/2016/10/04/poziciya-rossii-problemy-yuzhno-kitayskogo-morya-kasayutsya-tolko-stran-regiona>.
- A Kínai Népköztársaság nagykövetsége a Szlovén Köztársaságban. 2016. "Hong Lei külügyminisztériumi szóvivő szokásos sajtótájékoztatója 2016. június 27-én". Június 27. <http://si.china-embassy.org/eng/fyrth/t1375607.htm>.
- Eurasianet.org. 2008. "Oroszország: Oroszország: A Kreml megpróbál bátor arcot vágni a Grúziával kapcsolatos diplomáciai pofon után." Augusztus 27. <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav082808b.shtml>.
- Farizova, Suzanna és Alexander Gabuev. 2008. "Smezhniki podveli: Dmitri Medvedev ne poluchil podderzhi dazhe v SHOS [Collaborators did a bad: Dmitrij Medvegyev nem kapott támogatást még az SZKSZ-ben sem]". *Gazeta Kommerszant*, augusztus 29. <http://www.kommersant.ru/doc/1017558>.
- Fedorov, Gleb. 2016. "Az orosz gépjárművek Vietnamban keresztül szabad hozzáférést kapnak az ASEAN-hoz - EAEU miniszter". *Russia Beyond the Headlines*, augusztus 8.

- Ji, Zhiye. 2008. "E-Ge Chongtu dui Guoji Guanxi de Yingxiang Tanxi [Az orosz-grúz összecsapás nemzetközi politikára gyakorolt hatásának elemzése]". *Xiandai Guiji Guanxi [Kortárs nemzetközi kapcsolatok]*, 9. szám, pp. 35-40.
- Kaczmarek, Marcin. 2017. "A befolyásszerzés két útja: Az Eurázsiai Gazdasági Unió és az Egy övezet, egy út kezdeményezés". *Europe-Asia Studies*, vol. 69, no. 7, pp. 1027-1046.
- Kuznyecov, Dmitrij. 2014. "Ukrainskiy crisis 2013-2014 gg. yi pozitsiya Kitaya [The Ukraine Crisis of 2013-2014 and the Position of China]". *Problemy Dalnego Vostoka [Távol-keleti ügyek]*, no. 4, pp. 13-24.
- Lenta.ru. 2016. "Iz Pekina s Lybov'y: Sergei Lavrov ybedilsa, chto otnosheniya s KNR horoshii kak nikogda [From Beijing with Love: Szergej Lavrov biztosította, hogy a Kínával való kapcsolatok még soha nem voltak ilyen jók]," április 30.
<https://lenta.ru/articles/2016/04/30/beijingcalling/>.
- Levy, Jack S. 2003. "Egyensúlyok és egyensúlyozás: Fogalmak, felvetések és kutatási terv." In John A. Vasquez és Colin Elman (szerk.), *Realizmus és a hatalom kiegyensúlyozása: A New Debate*. Upper Saddle River, N.J.: Az igazságszolgáltatás és a realizmus közötti egyensúly: Prentice Hall, 141. o.
- Li, Yuanquan, szerk., 2014. *Elosi Fazhan Baogao [Éves jelentés Oroszország fejlődéséről]*. Shehui kexue wenxian chubanshe [Social Science Academic Press].
- Liu, Lvping és Cui Qiming. 2008. "Beiyue Riyi Zhongshi Wai Gaojiasuo Diqu de Zhanglue Diwei [A NATO egyre nagyobb figyelmet fordít a Kaukázus stratégiai helyzetére]". *Eluosi Zhongya Dongou Yanjiu [Orosz, kelet-európai és közép-ázsiai tanulmányok]*, 1. sz. 1., 70-75. old.
- Lo, Bobo. 2009. *A kényelem tengelye: Moszkva, Peking és az új geopolitika*. Brookings Institution Press.
- Lozansky, Edward és Martin Sifar. 2014. "Sanktsii - Porochnyi Metod Politicheskogo Vliyaniya [Szankciók: A külpolitikai befolyásolás ördögi módszere]". *Nezaviszimaja gazeta*, október 16.
- Menon, Rajan. 2009. "A kínai-orosz partnerség korlátai". *Survival*, vol. 51, no. 3, pp. 99-130.
- Mokretsky, Alexander. 2014. "Kitaiiskiy factor v sovremennom vneshnepoliticheskom vybore Ukrainy yi Armenii v usloviyakh policentrichnosti mira [A kínai tényező Ukrajna és Örményország jelenlegi külpolitikai választásában a policentrikus világkörnyezetben]". *Kitai v mirovoi yi regionalnoi politike [Kína a világ- és regionális politikában]*, 19. szám, pp. 251-252.
- Moszjakov, Dmitrij. 2013. "Na Grani Fola: Politika Kitaya v Yuzno-Kitaiskom More [A szabálytalan játéktól való elesés: Kína politikája a Dél-kínai-tengeren]". *Index Bezopasnosti [Biztonsági Index]*, vol. 19, no. 4(107), (Winter), pp. 58-67,
<http://www.pircenter.org/articles/1593-na-grani-fo-la-politika-kitaya-v-yuzhnokitajskom->

[more.](#)

- Mouritzen, Hans és Anders Wivel. 2012. *A külpolitika magyarázata: a nemzetközi diplomácia és az orosz-grúz háború*. Lynne Rienner Publishers.
- Mu, Chunshan. 2014. "Miért nem támogatja Oroszország Kínát a Dél-kínai-tengeren?" *The Diplomat*, június 21. <https://thediplomat.com/2014/06/why-doesnt-russia-support-china-in-the-south-china-sea/>.
- Odgaard, Liselotte. 2017. "Peking stabilitási törekvése a szomszédságában: China's Relations with Russia in Central Asia (Kína kapcsolatai Oroszországgal Közép-Ázsiában)." *Asian Security*, vol. 13, no. 1, pp. 41-58.
- Ostroukh, Andrey. 2015. "Oroszország és Kína szorosabbra fűzi kapcsolatait új gazdasági és finanszírozási megállapodásokkal". *The Wall Street Journal*, május 8. <http://www.wsj.com/articles/russia-china-forge-closer-ties-with-new-economic-financing-accords-1431099095>.
- Portyakov, Vlagyimir. 2015. *Vneshniaya Politika Kitaiskoi Narodnoi Respubliki v 21-m Stoletii [A Kínai Népköztársaság külpolitikája a 21. századbanst]*. Moszkva: Institute of Far Eastern Studies.
- Oroszország elnöke. 2008a. Sovmestnoe Rossiisko-Kitaiskoe Commynike ob Itogah Vstrechi na Vushem Yrovne v Pekine [Oroszország-Kína közös közlemény a pekingi magas szintű találkozó eredményeiről], május 24. <http://kremlin.ru/supplement/246>.
- Oroszország elnöke. 2008b. Az SCO-tagállamok vezetőinek dusanbei nyilatkozata (orosz nyelven).
Augusztus 28. <http://kremlin.ru/supplement/287>.
- Oroszország elnöke. 2012. "Oroszország és Vietnam közös nyilatkozata az átfogó stratégiai partnerség intenzívebbé tételéről". Július 27. http://news.kremlin.ru/ref_notes/1279.
- Oroszország elnöke. 2013. "Elnöki beszéd a Szövetségi Gyűléshez". December 12., <http://eng.kremlin.ru/transcripts/6402>.
- Oroszország elnöke. 2015. "Az első Keleti Gazdasági Fórum". Szeptember 4. <http://kremlin.ru/events/president/news/50232>.
- Oroszország elnöke. 2016. "Oroszország-Kína közös nyilatkozat."
Június 25. <http://www.kremlin.ru/supplement/5100>.
- Renmin Ribao. 2014a. "Kelimiya gongtoug qiangdong gefang shenjing [A krími népszavazás minden felet felvillanyozott]". Március 17.
- Renmin Ribao. 2014b. "Vuboru na vostokey Ukrainy podgotovili pochvu dlya novogo crizisa [Választások Ukrajna keleti részén megtermékenyítették a talajt egy új válsághoz]".
November 3. <http://russian.people.com.cn/n/2014/1103/c95181-8803746.html>.
- Ripsman, Norrin M., Jeffrey W. Taliaferro és Steven E. Lobell. 2016. *A nemzetközi politika neoklasszikus realista elmélete*. Oxford University Press.
- Rose, Gideon. 1998. "Review: Neoklasszikus realizmus és a külpolitika elméletei." *World*

- Orosz export. 2016. "Vietnami-orosz kétoldalú kereskedelem 2015-ben".
 Június 6. <http://www.rusexporter.com/research/country/detail/4672/>.
- Orosz Külügyminisztérium. 2013. "Interjú Cherizvuchainogo i Polnomochnogo Posla Rossii v KNR S.S. Razova Rossiiskoi Gazete [Szergej Razov, Oroszország rendkívüli és meghatalmazott kínai nagykövete interjút ad az "Orosz Újságnak"]". Február 1. http://www.mid.ru/web/guest/maps/cn/-/asset_publisher/WhKWb5DVBqKA/content/id/124698.
- Orosz Külügyminisztérium. 2015. "Szergej Lavrov orosz külügyminiszter interjúja a Channel News Asia-nak, Kuala Lumpur, 2015. augusztus 5." http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/1635121.
- Orosz Külügyminisztérium. 2016a. "Interjú Ministra Inostrannuh Del Rossii S.V. Lavrova SMI Mongolii, Yaponii, i KNR v Preddverii Vizitov v Eti Stranu [Szergej Lavrov orosz külügyminiszter interjúja a japán, mongol és kínai médiának az ezen országokba tett látogatás előestéjén]". Április 12. http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2227965.
- Orosz Külügyminisztérium. 2016b. "Maria Zakharova külügyminisztériumi szóvivő tájékoztatója, Moszkva, 2016. július 14.", július 14. http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2354135.
- Orosz Külügyminisztérium. 2016c. "Interview Posla Rossii v Tailande K.M.Barskogo Gazete "Daily News" [Interjú az orosz nagykövet interjúja a Thaiföldi Királyságban, K.M. Barsky, a "Daily News" számára. Október 4. http://www.mid.ru/web/guest/maps/th/-/asset_publisher/UhQB5xrATSUO/content/id/2486513.
- Schweller, Randall L. 2004. "Megválaszolatlan fenyegetések: A neoklasszikus realista elmélet az egyensúlyhiányról". *International Security*, vol. 29, no. 2, pp. 159-201.
- SIPRI. 2017. "A világ katonai kiadásai: Increases in the USA and Europe, declines in oil-exporting countries." <https://www.sipri.org/media/press-release/2017/world-military-spending-increases-usa-and-europe>.
- Splidsboel-Hansen, Flemming. 2015. "Oroszország és az Európai Unió kapcsolatai: A Constructivist Cut." *International Politics*, vol. 39, no. 4, pp. 399-421.
- Steward, Phil és David Brunnstrom. 2015. "A Pentagon repülőgépeket és hajókat küld a vitatott dél-kínai-tengeri zátonyok közelébe". *Reuters*, május 13. <http://www.reuters.com/article/2015/05/13/us-usa-china-military-idUSKBN0NX2ON20150513>.

- Storey, Ian. 2015. "Mit jelent Oroszország "Kelet felé fordulása" Délkelet-Ázsia számára". *ISEAS Perspective*, 67. szám (2015), pp. 1-10.
- Sumsky, Viktor. 2012. "Rossiya i Problemu Yuzhno-Kitaiskogo Moria [Oroszország és a Dél-kínai-tenger problémái]". *Govoriat Expertu MGIMO [MGIMO szakértők beszélnek]*. Május 3. <http://old.mgimo.ru/news/experts/document223482.phtml>.
- Swanström, Niklas. 2014. "Kínai-orosz kapcsolatok az új évezred kezdetén Közép-Ázsiában és azon túl". *Journal of Contemporary China*, vol. 23, issue, 87., pp. 480-497.
- Taliaferro, Jeffrey W., Steven E. Lovell és Norrin M. Ripsman. 2009. "Bevezetés: In: Lobell, Ripsman és Taliaferro (szerk.), *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge University Press, pp. 1- 41.
- TASS. 2016. "Putyin: Putyin: Rossiya Solidarna with KNR, Ne Priznavshei Reshenie Suda bo Yuzhno- Kitaiskomy Mory [Putyin: Oroszország szolidarizál Kínával, amely nem ismerte el a Dél-kínai-tengerről szóló bírósági döntést]". Szeptember 5. <http://tass.ru/politika/3595565>.
- Taylor, Adam. 2015. "US Defense Spending Still Dwarfs the Rest of the World," *The Washington Post*. Február 11. https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/02/11/chart-u-s-defense-spending-still-dwarfs-the-rest-of-the-world/?utm_term=.8673d88704a4.
- Timofejev, Oleg. 2014. "Ukrainskiy crisis yi ego vliyanie na rossiisko-kitaiskiye otnosheniya [The Ukrainian crisis and Its Impacts on the Russian-Chinese Relations]". *Kitai v mirovoi yi regionalnoi politike: Istoriya yi sovremennost [China in Global and Regional Policy: History and Contemporaneity]*, 19. szám, pp. 237-247.
- Waltz, Kenneth N. 1979. *A nemzetközi politika elmélete*. New York: McGraw-Hill.
- Waltz, Kenneth N. 2000. "Strukturális realizmus a hidegháború után". *International Security*, vol. 25, no 1, pp. 5-41.
- Wang, Haiyun. 2014. "Sichou zhilu jingji dai gouxiang de beijing, qian zai tiaozhan he weilai zoushi, [Silk Road Economic Belt - Background, Challenges and Perspectives]". *Ou Ya Jingji [Eurázsiai gazdaság]*, no. 4, pp. 5-58;
- Wang, Zhiyuan. 2014. "Sichou zhilu jingji dai de guoji zhanlue neihan fenxi [An Analysis of the International Strategy Connotation of Silk Road Economic Belt]". *Quyue yu chengshi jingji [Regional and Urban Economics]*, no. 9, pp. 107-113.
- Wen, Ming. 2008. "E-Ge Junshi Chongtu Yuanyou Hezai [Mik az okai az orosz-grúz katonai összecsapásnak?]. *Dangdai Shijie [A kortárs világ]*, 9. szám, 28-31. o.
- Wilkins, Thomas. 2008. "Orosz-kínai stratégiai partnerség: A biztonsági együttműködés új formája?" *Kortárs biztonságpolitika*, 29. évf. 29. szám (augusztus), 358-383. o.

- Wilson, Jeanne L. 2016. "Az Eurázsiai Gazdasági Unió és Kína Selyemútja: Implikációk az orosz-kínai kapcsolatokra". *European Politics and Society*, vol. 17, no. sup1, pp. 113-132.
- Wishnick, Elizabeth. 2016. "Oroszország versenyző akar lenni: The New Problem in the South China Sea" (Az új probléma a Dél-kínai-tengeren). *Foreign Affairs*, szeptember 19.
- Wishnick, Elizabeth. 2017. "A 'Másik' keresése Ázsiában: Oroszország és Kína kapcsolatainak újragondolása." *The Pacific Review*, 30. évfolyam, 1. szám, 114-132. oldal.
- Xinhua. 2008. "Kínai és orosz elnökök találkozója Dusanbében." Augusztus 28.
http://www.china.org.cn/international/news/2008-08/28/content_16346413.htm.
- Xinhua. 2012. "Xi sürgeti Ukrajnát, hogy minél előbb indítson átfogó párbeszédet".
Szeptember 12, <http://english.peopledaily.com.cn/n/2014/0912/c90883-8781529.html>.
- Xinhua. 2015a. "Trudno govorit o perspectivakh resheniya ukrainskogo krizisa [Az ukrán válság megoldásának kilátásairól való vita nehéz]". January 24.
http://russian.news.cn/cis/2015-01/24/c_133944278.htm.
- Xinhua. 2015b. "Pri uregulirovani ukrainskogo krizisa glavnoe ne dopustit usileniya konfrontatsii [Az ukrán válság rendezésében nem az erősebb konfrontáció a fő szempont]". January 29. http://russian.news.cn/cis/2015-01/29/c_133954163.htm.
- Xinhua. 2015c. "Li Keqiang vstretilsya s prezidentom Ukrainy P. Poroshenko. [Li Keqiang találkozott P. Poroshenko ukrán elnökkel]". January 28.
<http://russian.people.com.cn/n/2015/0122/c31520-8839821.html>.
- Xu, Tao. 2014. "Wukelan weiji zhong de da guo boyi qianjin yu Elousi 'da guo meng' [A játék a nagyhatalmak között az ukrán válságban és Oroszország "nagyhatalmi álma"]". *Dangdai shijie [Kortárs világ]*, 10. szám, 39-42. o.
- Zhao, Huirong. 2008. "E-Ge Chongtu Hou de Eluosi yu Xifang Guanxi [Oroszország-Nyugat kapcsolatok a grúziai összecsapás után]," *Dangdai Shijie [A Kortárs Világ]*, 10. szám, 7-8. o., pp.

